

Sinikukka Saari, tutkimusjohtaja, Ulkopoliittinen instituutti

USKOTTAVA PELOTE VENÄJÄÄ VASTAAN UKRAINASSA

AINOA TIE KESTÄVÄÄN RAUHAAN

Entäpä jos Venäjä jossakin vaiheessa luopuu maximalistisista tavoitteistaan ja tarjoaa ”kompromissin” mahdollisuutta Ukrainassa? Periaatteessa rauhanneuvottelut ovat aina parempi vaihtoehto sodalle, mutta eurooppalaisten johtajien tulisi tunnistaa Venäjän häikäilemätön tapa käyttää kansainvälisiä rauhanprosesseja sotansa välineenä. Euroopalla ei ole varaa vanhojen virheidensä uusimiseen.

Venäjä on viime vuosikymmeninä aktiivisesti luonut, ylläpitänyt ja käyttänyt sotilaallisesti hyväkseen niin sanottuja jäätyneitä konflikteja naapurimaissaan. Jäätnyt tai pitkittynyt konflikti on aktiivinen konflikti, jossa taisteluvaihe on päättynyt, mutta poliittista ratkaisua ei ole löydetty. Venäjän näkökulmasta sen ”jäätyneiden konfliktien malli” on ollut tehokas tapa käytännössä rajoittaa naapurivaltioiden suvereniteettia ja poliittista autonomiaa. Sama malli on ollut käytössä Etelä-Osetiassa ja Abhasiassa, ja se näytti olevan käytössä myös Donetskissa ja Luhanskissa – aina siihen asti, kun Venäjä aloitti täysimittaisen hyökkäyksen helmikuussa 2022.

Tyypillisesti Venäjä on joko luonut naapurimaahansa paikallisen

konfliktin tai lietsonut aiempaa konfliktia, johon se on sitten puuttanut sotilaallisesti ja perustellut hyökkäystään paikallisen väestön suojelulla isäntävaltion toimilta. Taistelujen päätyttyä Venäjä on vakiinnuttanut sotilaallisen läsnäolonsa separatistialueella. Jäätyneen konfliktin kulisissa Venäjä on jatkanut paikallisten olosuhteiden ja konfliktidynamiikan muokkaamista eri tavoin. Se on esimerkiksi jakanut Venäjän passeja paikalliselle väestölle, osallistunut separatististen *de facto* valtioiden toimintaan ja rahoittamiseen sekä venäläistänyt niiden talous- ja kulttuurielämän sekä koulutusjärjestelmän.

Koska näiden valtioiden asemaa ei ole kansainvälisesti tunnustettu, kytkökset ulkomaailmaan ovat

vähäisiä. Mitä kauemmin konflikti jatkuu, sitä riippuvaisemmiksi alueet tulevat Venäjästä. Esimerkiksi georgialaiset puhuvat ”hiipien etenevästä alueliitoksesta”, joka tapahtuu pitkäaikaisen kansainvälisen rauhanprosessin taustalla. Rauhanprosessit eivät etene mihinkään yksinkertaisesti siitä syystä, että Venäjän tavoitteena ei ole koskaan ollut ratkaista mitään näistä konflikteista. Päinvastoin: Venäjän päämääränä on rauhanprosessin avulla lujittaa sotilaallisen hyökkäyksen aikana saavutetut voitot alueella.

Venäjän 24. helmikuuta 2022 aloittama täysimittainen hyökkäyssota Ukrainaa vastaan vaikuttaa merkittävältä poikkeukselta Venäjän perinteisestä jäätyneen konfliktin kaavasta. Toisin kuin aiemmin,

Venäjän tavoitteet Ukrainassa ovat maximalistisia: Putin on jyrkästi kiistänyt Ukrainan suvereniteetin ja koko itsenäisyyden oikeutuksen. Osittain johtuen Venäjän äärimmäisistä tavoitteista Ukrainassa, länsivaltiot ovat reagoineet sotaan eri tavalla verrattuna alueen aiempiin sotiin. On mahdotonta seurata vain vierestä, kun Venäjä pyrkii suoraviivaisesti tuhoamaan ja alistamaan valtaansa Euroopassa sijaitsevan itsenäisen valtion, jossa asuu yli 40 miljoonaa ihmistä.

Mutta entä jos Venäjä muuttaa linjaansa ja tarjoaa lopulta ”kompromissia” Ukrainassa? Ehdotus voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että Venäjä pitäisi hallussaan olevat alueet ja suostuisi osallistumaan neuvotteluihin Ukrainan turvallisuusjärjestelyistä. Puolustusministeri Sergei Šoigun kommentit Kiinassa marraskuun alussa vihjaavat tähän suuntaan – tosin ennen neuvottelujen alkua Venäjä epäilemättä yrittää vallata myös yhä Ukrainan hallinnassa olevat Zaporizžian, Hersonin, Luhanskin ja Donetskin alueiden osat.

Monet länsivaltiot olisivat epäilemättä innokkaita tarttumaan Venäjän neuvottelusyöttiin; näyttäisi siltä se tarjoavan ulospääsyn vaikeasta tilanteesta, jonka monet näkevät umpikujana. Olisi kuitenkin ymmärrettävä, että Venäjän aluevaatimukseen suostuminen ei

itse asiassa ratkaise yhtään mitään. Venäjä ei ole kiinnostunut Ukrainan alueista sinällään, vaan aluekaupaukset ja jäätyneet konfliktit ovat keinoja saavuttaa muita, Venäjälle tärkeämpiä tavoitteita. Näihin lukeutuvat muun muassa Ukrainan suvereniteetin ja itsenäisyyden rajoittaminen, Ukrainan pakottaminen Venäjän etupiiriin ja sen poissulkeminen länsimaisista instituutioista, kuten EU:sta ja Natosta.

Lisäksi Venäjä vahvistaisi neuvottelujen avulla pysyvää sotilaalista läsnäoloaan Ukrainan alueella – mikä osaltaan helpottaisi sodan taisteluvaiheen aloittamista uudelleen sen jälkeen, kun Venäjän sotilaalliset kyvyt ovat palautuneet täysimääräisiksi ja sen talous on toipunut. Myös vaiheittain etenevän sodan lopullinen päämäärä olisi kuitenkin Ukrainan alistaminen Venäjän tahtoon. Kuten tutkija Ruth Deyermund on nasevasti ilmaissut: jäätyneet konfliktit ovat osamaksusotia.

Periaatteessa rauhanneuvottelut ovat aina parempi vaihtoehto sotimiselle, mutta eurooppalaisten johtajien pitäisi tunnistaa, että Venäjä on valjastanut rauhanprosessit sodankäynnin välineeksi. Se käyttää rauhanneuvotteluita vakiinnuttaakseen sotatoimilla saavuttamansa edut. Venäjä on onnistunut muuttamaan konfliktien dynamiikkaa, vahvistamaan

sijaistoimijoidensa (nk. separatistialueiden edustajien) asemaa ja vakiinnuttamaan sotilaallisen läsnäolonsa alueilla hyödyntämällä kansainvälisesti neuvoteltuja asiakirjoja (Minskin sopimukset) sekä neuvotteluprosesseja (esimerkiksi kolmikanta-tapaamisia ja Normandia-kokoonpanon kokouksia). Neuvotteluissa Venäjä yrittää näyttäytyä Ranskan ja Saksan ohella ”vastuullisena suurvaltana”, joka ratkoo Ukrainan sisäistä kiistaa – vaikka tosiasiallisesti Venäjä on synnyttänyt koko tilanteen ja hyökännyt naapurimaahansa kerta toisensa jälkeen.

Ainoa kestävä tapa vakauttaa Eurooppa pitkäkestoisesti on tarjota uskottavat turvatakuut Ukrainalle. Vaikka turvatakuut voidaan periaatteessa luoda Naton rakenteiden ulkopuolella, käytännössä *ad hoc*-takuut ovat vähemmän uskottavia, ja on todennäköisempää, että Venäjä testaa niitä. Historian valossa Naton turvatakuut on mahdollista ulottaa vain Ukrainan käytännössä hallitsemalle alueelle, samaan tapaan kuin Nato toimi ennen Itä-Saksan ja Länsi-Saksan yhdistymistä.

Venäjän johto ei lopeta sotiaan laajemman Euroopan alueella vapaaehtoisesti. Ymmärrämmekö tämän tosiasian lännessä nyt, vai opimme katkeran läksyn vasta seuraavan sodan ja uusien kärsimysten jälkeen? /